

ТДУ 37.0

ТКБ 74.03(5m)

**АЗ ТАЪРИХИ АРЗЁБИИ РАВАНДИ
ТАЪЛИМ ДАР МУАССИСАҶОИ
ТАҲСИЛОТИ ОЛИИ
КАСБИИ ПЕДАГОГӢ**

Шарипов Қаҳрамон Баҳромович, сармуаллими кафедраи асосҳои технологияи информатсионии - и Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи С. Айни (Тоҷикистон, Душанбе)

**ИЗ ИСТОРИИ ОЦЕНИВАНИЯ
ПРОЦЕССА ОБУЧЕНИЯ В ВЫСШИХ
ПЕДАГОГИЧЕСКИХ УЧЕБНЫХ
ЗАВЕДЕНИЯХ**

Шарипов Қаҳрамон Баҳромович, старший преподаватель кафедры основ информационной технологии Таджикского государственного педагогического университета имени С. Айни (Таджикистан, Душанбе)

**FROM THE HISTORY OF LEARNING
PROCESS ASSESSMENT AT HIGHER
PEDAGOGICAL EDUCATIONAL
INSTITUTIONS**

Sharipov Qahramon Bahromovich, senior lecturer of the department of grounds of informational technology under the Tajik State Pedagogical University named after S.Aini (Tajikistan, Dushanbe) **E-mail:** kahramons@mail.ru.

Вожаҳои калидӣ: баҳогузорӣ, натиҷаҳои таълим, низоми таълими кредитӣ, дидактика, таърихи педагогика, шаклҳо ва усулҳои баҳогузорӣ

Дар мақола таърихи рушди арзёбии натиҷаҳои таълим дар муассисаҳои таҳсилоти олии алахусус дар Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни инъикос ёфтааст. Ба ҷуз аз ҷамъбасти намудани далелҳо ва рӯйдодҳои таърихӣ, раванди гузариши аз низоми анъанавии таълим ба низоми кредитӣ низ мавриди баррасӣ қарор гирифтааст. Қайд мешавад, ки дар натиҷаи гузариши аз як низоми омӯзиши ба низоми таълими дигар тағироти баҳо ва арзёбии натиҷаҳои таълим ба амал омад, ки ин нукта муфассал таҳлил ёфтааст. Муаллиф инчунин таҳлили муқоисавии намудҳои арзёбӣ аз усулҳои таърихӣ, анъанавӣ то муосирро анҷом додааст.

Ключевые слова: оценивание, результаты обучения, кредитная система обучения, дидактика, история педагогики, формы и способы оценивания

Статья отражает историю развития оценивания результатов обучения в высших учебных заведениях, особенно в Таджикском государственном педагогическом университете имени Садриддина Аини. Кроме обобщения фактов и исторических событий, статья включает процесс перехода с традиционной системы обучения на кредитную. Отмечается, что вследствие перехода произошла и трансформация отметок и оценивания результатов обучения, о чем и повествует данная статья. Автор также делает сопоставительный анализ между видами оценивания, от исторических, традиционных до современных методов.

Key words: assessments, learning outcomes, credit training system, didactics, history of pedagogy, forms and methods of assessment

The article under consideration reflects the history of assessment of learning results development at higher educational institutions, especially in the Tajik State Pedagogical University named after Sadriddin Aini. In addition to summarizing facts and historical events the article includes the process of transition from the traditional education system to the credit one. Naturally, in connection with the transition there was a transformation of marks and assessment of learning outcomes it is these transformations that the article given tells about. As well as, the author makes a comparative analysis between types of assessment from historical, traditional to modern assessment methods.

Назорат ва арзёбии дониш, маҳорату малакаҳои амалии донишҷӯён таърихи қадима дорад. Аз оғози пайдоиши муассисаҳои таълимӣ назорат ва баҳогузори дониш, маҳорат ва малакаҳо ҳамчун як амали гуманистии хавасмандкунӣ анҷом дода мешуд. Дар аксар муассисаҳо, агар натиҷаҳои баҳогузори фаъолияти таълимӣ ғайриқаноатбахш эътироф мегардид, ба муҳассилин ҷазои ҷисмонӣ пешбинӣ мешуд. Ҳангоми натиҷаҳои мусбат ҷазои ҷисмонӣ роиҷ набуд, ки ин худ ба худ хавасмандкунӣ ҳисоб меёфт. Баҳогузорӣ зуд ба таҷрибаи кори муассисаҳои таълимии гуногун ворид гардида, шаклҳои мухталифро қабул намуд, аҳамияти иҷтимоӣ пайдо кард ва ҳамчун «воситаи фишор ба муҳассилин» табдил ёфт. Ба шарофати баҳогузорӣ муҳассилин аз рӯйи қобилият, дониш, маҳорату малака ва вазъи иҷтимоӣ

гурӯхбандӣ карда шуданд, ҳамзамон варакаи баҳо чун шаҳодатнома барои гирифтани идрорпуӣ ва ёрдампулиҳои гуногун, мукофот ва ғайраҳо хизмат мекард [4, С. 67–93].

Тақрибан аз миёнаҳои асри XVIII дар Русия баҳогузориҳои шифоҳӣ ба монанди «таҳсил ва рафтори хуб» ё «таҳсил ва рафтори бад» ҷорӣ шуданд. Низомии баҳогузориҳо бо вариантҳои гуногуни шифоҳӣ ниҳоят дуру дароз, то ба ҷойи он омадани аломатгузориҳо (холл-ифодаи рақамии баҳо) давом кард. Дар Русия низомии холгузориҳои баҳогузориҳои таҳсил назар ба Аврупо ниҳоят дертар ҷорӣ гардидааст [5, с. 40-63].

Низомии сеҳолаи баҳогузориҳо аввалин маротиба дар муассисаҳои таълимии асримиёнагии Олмон пайдо шуд. Ҳар як ҳол савия (якум-бехтарин, дуюм-миёна, сеюм-бадтарин) ва ҷойи хонандаро (аз рӯйи давомот) дар байни хонандагони синф муайн мекард.

Чадвали панҷхӯлаи баҳо соли 1837 дар Русия расман ҷорӣ гардид. Қоидаи санҷидан дар омӯзишгоҳҳои миёна ва гимназияҳоро Вазорати маорифи халқ тасдиқ намуда, ҳолҳои зеринро муқаррар кард: 3 «кифоя», «4» хуб ва «5» аъло [9 с. 12-46].

Ҷолиби диққат аст, ки низомии анъанавии таҳсилот аз аввал назорат ва баҳогузориҳо (ҳатто назариявӣ)-ро пешбинӣ намекард. Асосгузориҳои низомии анъанавии таҳсилот (Я. А. Коменский, В. Ратихиус, И. Ф. Гербарт, Н. Гартман ва дигарон) таҳсилро шабеҳи фаъолияти идрок баррасӣ мекарданд. Дар тасаввуроти назариявии идроки мутобиқаткунандаи он замон назорат ва баҳогузориҳои натиҷаҳои таълим ҳатто ба он маъное, ки ҳоло мефаҳманд, пешбинӣ нашуда буд. Бинобар ин, пешниҳод гардид, ки низомии назорати натиҷаҳои таълим минбаъд бояд пурра карда шуда, ба низомии аллакай амалкунандаи таълим «иловатан ворид карда шавад» [9, с. 24-64].

Аз ҷиҳати мавҷудияти ин низом оид ба мақсаднокӣ он мувофиқаҳои шадид оғоз гардиданд. Масъалаҳои такмил додани низомии баҳогузориҳо педагогҳоро ором намегузошт. Ҳамин тавр, вақте ки дар муассисаи шарикӣ педагогии Петербург мувофиқа дар бораи чадвали баҳо авҷ гирифт, ақидаҳои монанд оид ба он дар назарияи педагогикаи ҷаҳонӣ ва таҷрибаи муассисаҳо вучуд надошт.

Дар бораи ин мулоҳизаи муҳаққиқон роҷеъ ба шаклҳои баҳодихӣ ба дониш, малака ва маҳорати донишҷӯён якхела набуд.

Муқарризи низомии холгузориҳо И.Ф. Рашевский (солҳои 1831-1897) буд, ки ӯ чандин камбудии воқеии холҳоро таъкид кард, ки вақте муҳассилин ба хондан шурӯъ менамоянд, на барои дониш, балки барои аз омӯзгор гирифтани ҳол бо роҳҳои гуногун кӯшиш мекунанд. «Шакли холгузориҳо расмиятчигиро тарбия ва тайёр мекунад, барои рушди расмиятпарастӣ замина бунёд мекунад, ки дар он коғазбозӣ бо рақаму коғаз одамро пинҳон мекунад» [1, с. 67-94].

Олимони маъруфи рус А.Н. Страннолюбский ва П.Г. Редкин чунин ақида доштанд, ки тибқи он «рақам» ҳаргиз варианти шарҳи фаъолияти муҳассилин ва баҳои педагогӣ буда наметавонад. Он чиро инъикос мекунад? Азҳудкунии хуб ё бадӣ донишҳо ва рафтори намунавии танбалиро тавзеҳ медиҳад ва ё ҳамзамон ҳардуро? Микёси ихотакунандаи «рақам» ва далелҳои ҳақиқати педагогӣ равшан ва меъёрҳои маълум нестанд, ки омӯзгорон «рақам-аломатро» гузошта, тибқи онҳо амал намоянд.

Яке аз тарафдорони низомии холгузориҳо В.А. Евтушевский (солҳои 1836-1888) буд. Ба андешаи ӯ, оқибатҳои манфии истифодаи низомии холгузориҳо бештар аз бемаҳоратӣ ва бевҷдонии омӯзгорон рӯй медиҳад, бинобар ин «ба дасти ин қабил одамон додани на танҳо ҳолҳо, балки дигар чизҳо низ зараровар аст... яъне ман барои нигоҳдории рақамҳои кӯҳнае, ки дар тамоми Аврупо ва дар мо истифода мекарданд ва дар ҳеҷ кучо зарар наоварда буданд пофишорӣ хоҳам кард» [6].

Инчунин, Г.Репкин ва К.К. Сент-Иллер тарафдори низомии холгузориҳо буда, ба он диққат меоданд, ки муқобилони холгузориҳо бештар пешниҳод мекунанд, то ки он бо тақризҳои шифоҳӣ ё хаттӣ оид ба муваффақиятҳои хонандагон иваз карда шавад ва ба он тавачҷуҳ мекунанд, ки «камбудӣҳо, ки дар холгузориҳо меёбанд, дар ин тавсифот нисбатан зиёдтар дидашаванда мебошанд» [5, с. 18-56].

Қарнҳои XIX-XX дар Русия ва як қатор мамлакатҳои Аврупо принципҳои мактабҳои Волдорфӣ (Р. Штайнер) ва инчунин ғояи педагогии М. Монтессори оид ба таҳсили «беаломатгузориҳо» машҳур шуданд ва таҳсили беаломатгузориҳо мавриди таҷриба қарор гирифта шуда, баҳоҳо бо тавсифоти шифоҳӣ иваз карда шуданд. Моҳияти ин аз он иборат буд, ки омӯзгор раванди азҳудкунии дониши ҳар як хонандаро доир ба ҳар як фан шарҳ дода, кӯшиш мекард, ки сабабҳои боздорандаи ин равандро фаҳмонида, майли шахсии хонанда ва ғайраҳоро тавзеҳ диҳад [4].

Қариб 20 сол мактабҳои шӯравӣ бидуни баҳоҳо расман амал карданд, ки бо коғазҳои ихтиёран тартибдодаи омӯзгорон ва маъмурият иваз карда шуд ва онҳо аз муваффақияти

хонандагон дар дарсҳо ва «фаъолияти фоиданоки чамъиятӣ» ё баръакс, аз рафтори гуногуни хонандагон ва қафомониашон аз хониш шаҳодат меоданд [6, с. 45-87].

Таҷрибаи таҳсили бидуни баҳо дар макотиби умумии солҳои бистуми асри ХХ бомуваффақият анҷом наёфт. «Набудани низоми муайяни баҳо ба тамоми раванди таълиму тарбия таъсири манфӣ расонид» [7]. Ин боиси бемасъулият шудани мактаббача, суғардонидани масъулияти шахсии хонанда барои иҷрои талаботи барномавӣ ва ҷавобгарии омӯзгорон барои натиҷаҳои таълим гардид. Сабаби асосии ноқомии ҷорӣ намудани низоми бидуни баҳои дониш дар он буд, ки концепсияи умумипедагогии мунтазам ва илман асоснокшудаи таҳсилоти ба инкишофи шахсият равонашудаи яқоякунандаи ғояҳои пешқадами педагогии раванди таълими аз маҷбурсозӣ озодбуда вучуд нашофт.

Омӯзгорон бо хоҳиши худ ва таҳти таъсири анъанаҳои қаблӣ, ғайримуташаққилона дар раванди назорат ва санҷиши дониши муҳассилин (бештар аз рӯи ҷадвали сеҳола) баҳогузорино истифода мекарданд. Ин сабаб гардид, ки ҳукуматҳои расмӣ вақт масъалаи низоми назорат ва баҳогузорино таҷдиди назар намоёнд. Вобаста ба ин, моҳи сентябри соли 1935 бо қарори Комиссариати халқии ИҶШС ва КМ ВКП (б) дар муассисаҳои таълимии шӯравӣ низоми баҳогузорино панҷҳола барқарор шуд. Фарқияти ин низом аз низоми анъанавии рақамӣ дар он буд, ки ба ҷойи рақам баҳоҳои «аъло», «хуб», «миёна», «бад» ва «хеле бад» гузошта мешуд, аммо моҳияти баҳогузорино тағйир наёфт. Аломатгузорино ва баҳогузорино фаъолияти таълимии муҳассилин чун синоним тафсир мешуданд. Оид ба ин навоарӣ баҳсҳои умумӣ пайдо нашуданд ва мутахассисон андешаҳоишонро пешниҳод накарданд, чунки дар бораи қарорҳои мақомоти болоии ҳизбӣ мувоҳида қарор қабили қабул набуд. Оид ба ин масъала аз тарафи ҷомеаи педагогии шӯравӣ воқуниши муайян вучуд нашофт ва соли 1944 баҳои «аъло» ба 5 ҳол, «хуб» ба 4 ҳол, «қаноатбахш» ба 3 ҳол, «ғайриқаноатбахш» ба 2 ҳол ва «хеле бад» ба 1 ҳол таъдилдода шуданд [6, с. 24-96].

Аз солҳои 50-уми асри ХХ низоми панҷҳолаи баҳогузорино оҳиста-оҳиста танг гардид ва ба сеҳола таъдил ёфт, чунки баҳои «1» ва «2» дар баҳогузорино чамъбастии дониш, маҳорат ва малақаҳои муҳассилин истифода нашуданд. Мушқилоти истифодаи низоми панҷҳолаи баҳогузорино дар мавҷудияти меъёрҳои миёнаи пешакии баҳогузорино фаҳмонида мешавад. Дар ҳолати ба амаломата барои омӯзгор низоми сеҳола мувофиқ набуд, бинобар ин худӣ ӯ аломатҳои наҷотдиҳандаи «мусбат» ва «манфӣ»-ро истифода қарда, онро васеъ мекунад. Дар натиҷа се дараҷабандии баҳои 5:5+, 5,5-, се дараҷабандии баҳои 4:4+, 4, 4- ва се дараҷабандии баҳои 3:3+, 3, 3- ба вучуд меоянд.

Солҳои 60-уми асри гузашта ба баҳогузорино чун як ҷузъи раванди таълим ва тарбия аз нав таваҷҷӯҳ зоҳир гардид. Дар таърихи тӯлоии мавҷудияти низоми баҳогузорино ва аломатгузорино анъанавӣ лаҳзаҳои ногувор мушоҳида гардиданд. Дар асоси нишондиҳандаҳои давомоти хонандагон-фаъолияти муассисаи таълимӣ, вале фаъолияти муҳассилин бошад, аз рӯи баҳоҳои ӯ арзёбӣ мешуданд. Муқаррар қарда шуд, ки қафомони хонандагон дар хониш аз сабаби бо назари интиқодӣ баҳогузорино қарда натавонистани натиҷаҳои фаъолияти таълимии худӣ омӯзгор ба амал меояд. Зарурати ҷустуҷӯи роҳҳои самараноки ташкили фаъолияти баҳогузорино омӯзгор ва муҳассилин пайдо шуд. Олимон ва педагогҳои соҳибтаҷриба барои ҳалли ин масъала фармоиши иҷтимоӣ дарёфт қарданд [4, с. 46-97].

Ҳамин тавр, баҳогузорино дар муассисаҳои таълимӣ барои соҳаи маорифи ватанӣ ва хориҷӣ таърихи на як даҳсола дорад, аммо масъалаи қобили қабул будани истифодаи ҳолҳои дар муассисаҳои таълимӣ чун ченаки миқдории сатҳи дониш, маҳорат ва малақаҳои донишҷӯён дар тӯли ин муддат тарафдорон ва муқобилони худро дошт. Бинобар иваз шудани низоми панҷҳолаи баҳогузорино ба сеҳола дар арзёбии донишҳои бисёрсатҳа расмиятпарастӣ мушоҳида мекардид. Дар ҳоли ҳозир омӯзгорро лозимад, ки сатҳҳои гуногуни донишро бо ҳолҳои якҳела баҳогузорино намояд. Ин эътимоднокӣ ва боварибахшии ҷадвали панҷҳолаи баҳогузорино ҳамчун ҷенкунии савияи донишу маҳорат ва малақаҳои муҳассилин ва талаботи стандарти давлатии таҳсилот қоҳиш медиҳад [8].

Баҳсҳо атрофи баҳогузорино то имрӯз идома доранд, ки ин фаҳмо мебошад, чунки дар маҷмӯи саволҳои ба арзёбӣ мансуббуда лаҳзаҳои баҳсӣ бештар мебошанд. Бо вучуди ин, чамъбаст ва таҳлили муносибатҳо ва нуқтаи назарҳои нисбатан паҳнғашта имкон медиҳанд, ки аз байни онҳо ҳамонҳоро ҷудо намоём, ки миқдори зиёдтари тарафдоронро доранд.

Имрӯзо баъзе аз кишварҳои низоми таҳсилоти кредитиро дар фазои таҳсилоти олиии касбӣ ҷорӣ қардаанд. Принципиҳои асосии Баёнияи Болония дар асоси Эъломияи ҳамкорӣҳои Сорбон (Франсия) доир ба ташкили низоми таҳсилоти олиии аврупоӣ, ки соли 1998 аз тарафи вазирони маорифи давлатҳои Франсия, Олмон, Италия ва Британияи Кабир ба имзо расид, сурат

гирифтааст. Баъдтар соли 1999 29 давлати Аврупо ва то соли 2010 47 давлат зина ба зина, аз ҷумла Россия, Арманистон, Озарбойҷон, Гурҷистон, Молдова, Украина ва Қазоқистон ба он пайваст гардиданд [1].

Мақсади қабули низоми мазкур он аст, ки нишондиҳандаҳои низоми байналмилалӣ таҳсилотро ба эътибор гирифта, риоя намоем. Дараҷаи таҳассусе, ки ба хатмкунандагон медиҳем, бояд ҳам дар бозори ҷаҳонӣ таҳсилот ва ҳам дар бозори меҳнат эътироф гардад ва дипломҳо баробарарзиш гарданд [3].

Гарчанде Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Баёнияи Балония аъзо набошад ҳам, онро тасдиқ кардааст ва дар таҳсилоти олии касбӣ дигаргунӣ ворид намудааст. Бо назардошти зарурати воридшавӣ ба фазаи ягонаи таҳсилоти ҷаҳонӣ тибқи дастурҳои Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва фармониши вазири маорифи ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 22. 03. 2004, № 698 бо тартиби қонунгузорӣ дар мамлакат, ба татбиқи низоми кредитӣ иқдом карда шуд.

Соли таҳсили 2007-2008 дар Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ бори нахуст курсҳои якуми ихтисоси математикаи факултети математика ба таври озмоишӣ, ҳамчун пешоҳанг барои татбиқи низоми таҳсилоти кредитӣ гузаронида шуданд. Барои гузариш ба низоми нави таҳсилот тамоми ҳуҷҷатҳои меъриӣ ҳуқуқӣ аз ҷумла: низомнома, нақшаҳои таълимӣ аз рӯйи ихтисосҳо, дастурҳои таълимӣ, шаклҳои варақаҳои имтиҳоноти рейтингӣ ва ҷамъбасти, намунаи ҳуҷҷатҳои бақайдгирии донишҷӯён ва устодон таҳия шуда, аз ҷониби Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ карда шуданд.

Бо ҷалби устодони варзида, мутахассисони соҳавӣ бо устодон ва донишҷӯёни факултет ва кафедраҳои таҳассусӣ ва умумидонишгоҳӣ чиҳати азхуд кардани талаботи низоми мазкур, барои ворид шудан ба низоми ягонаи таҳсилот семинар - машваратҳо баргузор карда шуданд.

Мувофиқи талаботи ин низоми таҳсилот устодони донишгоҳ дар қадами аввал барномаҳои кории таълимӣ фан (силлабус), матни мухтасари лексияҳо, маҷмӯи супоришот барои корҳои амалӣ ва мустақилонаи донишҷӯён, саволномаҳои тестӣ барои имтиҳонҳои фосолавиӣ якум, дуум (рейтингӣ 1 ва 2) ва имтиҳонҳои ҷамъбастиро аз фанҳои алоҳида тартиб дода, дар ташкил ва назорати раванди таълим татбиқ намуданд.

Бояд зикр кард, ки ҳангоми пур кардани варақаҳои рейтингҳои якум, дуум ва имтиҳоноти ҷамъбасти қисми зиёди устодон ба камбудӣ роҳ медоданд, ки ин боиси норозигии донишҷӯён мегардид, яъне дар соли аввали гузариш ба низоми нави таҳсилот ҳам устодон ва ҳам донишҷӯён аз сабаби хуб дарк накардани асосҳо ва моҳияти ин низом, ба душвориҳо дучор гардиданд. Бо гузашти вақт давомоти донишҷӯён ва дараҷаи донишандӯзии онҳо дар натиҷаи дуруст ба роҳ мондани ташкил, баҳисобгирӣ ва назорати қабули имтиҳонҳои фосолавиӣ ва имтиҳон ба тарзи шифоӣ, тестӣ ва хаттӣ беҳтар гардид.

Таҳлили натиҷаҳои соли аввали таҳсил тибқи низоми таҳсилоти кредитӣ нишон дод, ки истифодаи ин низом дар сурати риояи талаботи зерин, болоравии сифати таълимро таъмин карда метавонад:

- таъмини баҳогузори объективона ба савияи дониши донишҷӯён дар имтиҳонҳои фосолавиӣ ва ҷамъбасти;
- риояи талаботи дар силлабус дарҷефта аз ҷониби устодон;
- таъмини кафедраҳо бо устодони тасвибӣ (штатӣ) бо мақсади фароҳам овардани шароит барои интиҳоби устод аз тарафи донишҷӯ.

Ҳоло дар ҳамаи факултетҳои донишгоҳ раванди таълим тибқи ин низом сурат мегирад.

Умуман, аз оғози соли таҳсили 2007-2008 бо мақсади таъмини болоравии сифати таълим, қисме аз ин камбудӣҳои дарҷефта бо кӯшиши Раёсат ва устодони донишгоҳ ҳалли худро ёфтанд.

Аз ҷумла:

1) маркази низоми кредитии таҳсилот ба ду бахш-маркази тестӣ ва шӯъбаи бақайдгирию ва машваратӣ ҷудо карда шуд. Дар донишгоҳ барномаи идоракунии раванди таълим вобаста ба талаботи татбиқи “Консепсияи ҳукумати электронӣ” таҳия ва насб карда шуд. Тавассути Барномаи мазкур ҷараёни бақайдгирии устодон ва донишҷӯён, инчунин ҳисобкунии натиҷаи имтиҳонҳои фосолавиӣ ва ҷамъбасти давра ба давра автоматӣ кунонида шуд;

2) комплекси таълимӣ-методи аз ҷониби устодон таҳия карда шуда, чиҳати дастрасӣ ба дошишҷӯён дар кабинети инфиродии омӯзгорон интиқол дода шуданд;

3) дар донишгоҳ барои донишҷӯён ба мақсади дарёфт намудани адабиёти илмӣ, илмӣ-методӣ инчунин ворид намудани матнҳои лексияҳои устодон китобхонаи электронии ба шабакаи Интернет васлгардида, ба истифода дода шуд;

4) қайди мавзӯҳои дарсӣ дар журнали электронӣ ва ҷамъбасти ҳолҳои ҳавасмандӣ дар барномаи идоракунии раванди таълим ба таври автоматӣ сабт карда мешаванд;

5) аз натиҷаи ҳолҳои ҳавасмандӣ ва давомати донишҷӯён ба таври автоматӣ ба кабинети инфиродии донишҷӯ, инчунин СМС-паёмҳо ба телефони волидони донишҷӯён равона карда мешавад.

Ҳамин муваффақиятҳои, ки донишгоҳ ҷиҳати татбиқи ин раванд ноил гардид, ҷиҳати баланд бардоштани сатҳи сифати таълим, саривақт дастрас кардани нусхаи электронии ҳама гуна мавод тариқи интиқол аз як сохтор ба сохтори дигар, яъне қабул ва интиқоли ахбор самаранг хуб доданд. Тақмили он минбаъд барои рушди тамоми сохторҳои донишгоҳ пурмаҳсул хидмат мекунад.

ПАЙНАВИШТ:

1. Ананьев, Б.Г. Психология педагогической оценки/Б.Г.Ананьев//Избранные психологические труды. - М.: Педагогика, в 2 т. - 2000.-273 С.
2. Болонский процесс между Прагой и Берлином: отчет для министров образования стран участников Болонского процесса, Берлин, 2003. - 63с.
3. Болонский процесс: глоссарий (на основе опыта мониторингового исследования) / Под науч.ред. В.И.Байденко и Н.А. Селезневой. М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2009. - 148 с.
4. Гур'янова, О. В. История і сьогодення шкільної оцінки / О. В. Гур'янова // Педагогіка толерантності. – 2007. – № 2. – С. 67–93.
5. Давыдов, В.В. Проблемы развивающего обучения. Опыт теоретического и экспериментального психологического исследования /В.В.Давыдов.-М.:Педагогика, 1986. - 240 с. 8.
6. История педагогики и образования. От зарождения воспитания в первобытном обществе до конца XX в.: Учебное пособие для педагогических учебных заведений. Под ред. А.И. Пискунова. - М.: ТЦ «Сфера», 2001.-512 с.
7. Киященко, Н.И. Эстетика жизни: Учебн. пособие для учащ. лицеев и гимназий в 3 ч. Ч. 2. - М.: ИНФРА/Н.И.Киященко.-М.; ФОРУМ, 2000.- 124 с.
8. Полуянов, Ю.А. Формирование оценки на начальном этапе учебной деятельности/Ю.А.Полуянов, Т.А.Матис//Психологическая наука и образование.-1996.№ 4.- С.38 - 44.
9. Попов, В.А. История педагогики и образования: учебное пособие для вузов по специальностям «Педагогика и психология», «Педагогика» /В.А.Попов; Ред. В.А.Сластенин.- М.: АКАДЕМИЯ, 2010.-208 с.

REFERENCES:

1. Ananiev, B.G. Psychology of Pedagogical Assessment/B.G.Ananiev//Selected Psychological Compositions. In two volumes. - 2000. - М: Pedagogy, - 273 p.
2. The Bologna Process between Prague and Berlin: a report for the ministers of education of the countries participating in the Bologna process, - Berlin, 2003. – 63 p.
3. Bologna Process: Glossary (based on the experience of monitoring research)/Under scientific ed. V.I.Baidenko and N.A. Selezneva.-M.:Research Center for the Problems of the Quality of Training of Specialists, 2009. - 148 p.
4. Gur'yanova, O.V. History and Current School Assessment/O.V.Gur'yanova//Pedagogy of Tolerance. – 2007.-No.2.-P.67-93.
5. Davydov, V.V. Developmental Learning Problems. Experience of theoretical and experimental psychological research / V.V. Davydov. - М.: Pedagogy, 1986. - 240 p.
6. The History of Pedagogy and Education. From the origin of education in primitive society to the end of the XX-th century: manual for pedagogical educational institutions. Under the editorship of A.I. Piskunov. - М.: Sphere, 2001. - 512 p.
7. Kiyashchenko, N.I. Aesthetics of Life: manual for teaching. lyceums and gymnasiums at 3 o'clock. Part 2. - М.: INFRA / N.I.Kiyashchenko. - М: FORUM, 2000. - 124 p.
8. Poluyanov, Yu.A. Assessment Formation at the Initial Stage of Educational Activity / Yu.A. Poluyanov, T.A. Matis // Psychological Science and Education. - 1996. No. 4. - P.38 - 44.
9. Popov, V.A. The History of Pedagogy and Education: manual for universities in the specialties “Pedagogy and Psychology” and “Pedagogy” / V.A. Popov; under the editorship of V. A. Slastenin. - М.: ACADEMY, 2010. - 208 p.